

Mukaddes Tuva Vadisi

Yayınlanma Tarihi: 4 Nisan 2017

Kur'an'da iki ayette geçen Tuva vadisinin nerede olduğu ile ilgili esrar perdesi; ya kimse merak etmediğinden ya da Musa kıssası bağlamında geçtiği için Müslümanları ilgilendirmede ve Yahudiler ile alakalı olduğu düşünülmediğinden olsa gerek, kalınlaşarak günümüze kadar gelmiştir. Tefsirlerimizde nerede ve nasıl mukaddes olduğu hakkında yapılan açıklamalar varsayımdan öteye geçmemiştir. Bu açıklamalara göre vadinin kutsal olması Tuva kelimesinin “iki kere” ya da “kat kat” anlamından yola çıkılarak Musa'nın vadiyi, boydan boya iki defa geçmesindendir denilmiştir. Nerede olduğu ile alakalı ise “Şam bölgesinde bir yerdir” denilip geçirilmiştir.

Vadinin nerede olduğu ve mukaddes kılınması hakkındaki sığ açıklamalar yüzyıllardır Müslümanlara yetmiş, kimse Allah'ın mukaddes ilan ettiği bu vadiye karşı kendisini sorumlu hissetmemiştir. Oysa, Yüce Allah bir vadiyi Mukaddes ilan etmişse (ki etmiş), herhangi bir şekilde buranın mukaddesliğini kaldırmamışsa (ki kaldırmamış) oraya karşı sorumluluk duymak imanî bir zorunluluk olmalıdır. Bir yerin mukaddes olması demek inananların her yerden farklı olarak sırf o bölgeye has uyması zorunlu kuralların varlığını gerektirir. Neresi olduğu bilinmeyen kutsal vadi belki hemen yanı başımızdadır ve biz her gün defalarca oranın kutsallığını çığnıyor olabiliriz!

Bundan da öte; Yüce Allah'ın yeryüzündeki bir toprak parçasını mukaddes ilan etmesi ancak nerede olduğunu ve o mukaddes bölgeye hürmetin nasıl yapılması gerektiğini bildirmemesi! Olacak şey değildir? Bu durumda o bölgenin adının ya da kutsallığının ne önemi kalır? Mukaddes kılınan bir yerin neresi olduğu bildirilmeyecek ve o mukaddesliğin ihlal edilmesinin kuralları vaz etmeyecekse, yüce Kur'an'da böyle bir yerin varlığını haber vermenin ne anlamı kalır? Bu yaklaşım Yüce Allah'ın (haşa) boş konuştuğu izlenimini getirmeyebilir mi! Belki kimse diliyle bunu söylemeyecektir ama böyle bir davranış biçimi sergileyecektir.

Tefsirlerimize göre Musa kıssası içinde geçen Mukaddes Tuva Vadisinin olması ya da olmaması kıssayı anlamada herhangi bir rol oynamamaktadır. Yani Tuva Vadisi Musa kıssasında geçen olayları şekillendirmede veya anlamlandırmada müsbet hiçbir rol oynamamaktadır. Tam tersi anlaşılmaması yani menfi yönde rol oynamamaktadır. Kıssa daha baştan esrarengiz bir yer olan hakkında kimsenin hiçbir şey bilmediği Tuva Vadisinde başlamıştır. Devamı ise buna göre şekillenecek, gizemi hikâyenin muğlak yerlerinde kendisini daha ağır bir şekilde gösterecektir.

Oysa salim kafayla düşünüldüğünde; böylesi bir yaklaşımın Kur'an'ın “Mubin” (Kendisi açık olduğu gibi kapalı olanda onunla açıklanan) bir kitap olduğu hakkında derin şüpheleri de beraberinde getirecektir. Yani Mübârek Kur'an, “açık değil esrarengiz bir kitaptır” anlayışını haklı çıkaracaktır.

Yine bu durum (haşa) Kur'an'ın içinde *olmasa da olur* kabilinden kelimelerin olduğuna dair özellikle son dönemlerde daha fazla taraftar bulan *tarihselciliğin* haklı olduğunu gösteren bir delile dönüşecektir.

Oysa ki, Kur'an'da anlama katkısı olmayan tek bir harf bile yoktur. Yüce Allah boş konuşmaktan münezzehtir. Kur'an'ın esrarengiz ve gizemli hiçbir tarafı yoktur. Yüce Allah kullarını şaşkınlığa, bilinmezliğe sevk etmekten münezzehtir. Kur'an şaşkınlığı bitiren, yolunu bulamayana dosdoğru yolu gösteren, tüm gizemlerin üstündeki sır perdesini yırtıp atan bir kitaptır.

Kur'an'da Mukaddes Tuva Vadisi

Kutsal/Mukaddes Vadi Tuva'dan (الوادي المقدس طوى) bahseden iki ayet şunlardır;

Ta Ha 20/12

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَأَخْلَعْ نَعْلَيْكَ عَنِكَ يَا وَادِ الْمُقَدَّسِ طُوى

Ben, evet ben! Senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, kutsal Tuva vadisindesin.

Naziat 79/16

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ يَا وَادِ الْمُقَدَّسِ طُوى

Hani Rabbi ona kutsal Tuva vadisinde şöyle seslenmişti.

İşte bu iki ayette bahsedilen Tuva Vadisinin mukaddesliğinin Yüce Allah'ın Musa ile konuşmasıyla başladığını söyleyenler de çıkmıştır. Hatta Tuva kelimesinin iki kere manasından yola çıkarak, birinci seferin Musa'nın gelmesiyle, ikinci seferin Allah'ın Musa ile konuşmasıyla olduğu da söylenmiştir. Son derece özensiz bu tür açıklamaların tefsirlerde yer bulması hayret vericidir! Eğer bir Nebi'nin gelmesiyle bir yer mukaddes kılınacaksa Hud'un gittiği Ahkaf; İbrahim'in gittiği Ur, Filistin, Mısır; Şuayb'ın gittiği Medyen; Salih'in gittiği Semud ve diğer Nebilerin gittiği yerlerin de mukaddes olmasının önündeki engel nedir? Tıpkı bunun gibi Allah'ın Vahiy indirdiği bölge olduğu yani Allah'ın elçisine vahyettiği bölge olduğu için mukaddes olduğu söylemi de kolaycı ve hayret uyandırıcıdır! Zira diğer nebilerle konuşmasının nesi eksik ki o bölgeler mukaddes sayılmamaktadır?

Bir yerin Mukaddes kılınmasının bunlarla ilgisinin olmaması gerekir. Zira Mukaddeslik sadece nebileri ya da bir soyu ilgilendiren mesele olmamalıdır. Bir şey Mukaddes ise tüm insanlık için mukaddestir.

Mukaddes kılınmayla alakalı bu kafa karışıklığı Kur'an'da 10 defa geçen ve Mukaddes kelimesinin kök kavramı olan KaDeSe kelimesinin tam olarak anlaşılmamasıyla alakalı olsa gerektir. Müfredatta bu kelime şöyle açıklanmıştır. Gözle görülen necasetten

tathirden/temizlikten farklı olan ilahi temizliktir. Müfredatta böyle açıklanan kelimeye başka lügatlarda şu anlamlarda verilmiştir.

Kaduse; temiz olmak.

Kaddese; temizlemek, bir şeyi mukaddes kılmak.

Kaddese lillah; Allah için kalbini temizlemek, namaz kılmak.

Kaddesel lah; Allah'ı büyükmek, tazim ve tekbir etmek, Allah'ı yakışmayan sıfatlardan münezzeh kılmak.

Kaadisu; Büyük gemi, Kabe.

El Kaadusu; Bir çeşit su testisi, Albatros kuşu, değirmende buğday konan yer.

El kudaasu; büyük şeref, gümüşten düğme gibi yapılmış şey.

El Kuddüs; Yüce Allah'ın sıfatı.

El Kaadusu; kılışla birine vuran.

El Ardul Mukaddes; Filistin,

El beytul mukaddes; Kudüs

El Kitabul Mukaddes; İncil, Tevrat.

Ruhul Kudus; Cebail, hıristiyanlarda üç uknumdan biri.

Görüldüğü gibi anlam yelpazesi geniş olan bu kelime temel olarak manevi kirlerden temizlenme ile alakalıdır.

Yukarıda verilen iki ayette Mukaddes kelimesinden kasıt, Tuva vadisinin kendiliğinden bir kutsallığının olmadığı Allah tarafından mukaddes kılındığıdır. Zira Mukaddes kelimesi “Kutsal kılınmış” anlamındadır.

Kelimenin Kur'an'da 10 defa geçtiğini söylemiştik. Şimdi Kur'an'da kelimenin kullanıldığı yerlere bakalım.

Ruhul Kudus olarak dört yerde geçer.

Bakara 2/87

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَفَعَيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ ۖ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۚ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ

Musa'ya o kitabı vermiş, ardından da onun izinden giden elçiler göndermiştik. Meryem oğlu İsa'ya da açık belgeler (mucizeler) vermiş, onu Kutsal Ruh (Cebail) ile güçlendirmiştik. Hoşunuza gitmeyen bir şeyle gelen her elçiye kafa mı tutmalıydınız? Kimini yalancı sayıp, kimini de öldürmeli miydiniz?

Bakara 2/253

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ۚ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَّ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلْتُمْ وَلَكِنْ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ

Allah, bu elçilerden kimini kimine üstün kıldı. Kimiyle konuştu, kimini birkaç basamak yükseltti. Meryem oğlu İsa'ya da açık belgeler verdi ve onu Kutsal Ruh ile destekledi. Allah, tercihi (insanlara bırakmayıp) kendi yapsaydı, sonrakiler o açık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşırlardı. Ama ayrılığa düştüler; kimi inanıp güvendi, kimi âyetleri görmezlikten geldi (kâfir oldu). Tercihi Allah yapsaydı, birbirleriyle savaşırlardı. Ama Allah dilediğini yapar.

Maide 5/110

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ۖ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي ۖ وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي ۖ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

O gün Allah, şöyle diyecektir: “Meryem oğlu İsa! Senin ve annenin üstünde olan iyiliklerimi hatırla. Hani seni Kutsal Ruh’la desteklemiştim; hem beşikte hem de yetişkin iken insanlara konuşma yapıyordun. Bir de sana yazmayı, hikmeti, Tevrat’ı ve İncil’i öğretmiştim. İznimle topraktan kuş şeklinde bir şey yaratır, sonra ona üflerdin de yine iznimle kuş oluverirdi. Anadan doğma körü ve abraşı iznimle tamamen iyileştirirdin. Yine iznimle mezardan ölüyü (diri olarak) çıkartırdın. Seni İsrail oğullarından da kurtarmıştım; çünkü onlara açık mucizelerle geldiğin halde onların görmezlikten gelenleri: “Bu açık bir büyüdür” demişlerdi.”

Nahl 16/102

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ

De ki “Onu, bir gerçek olarak Rabbinden Kutsal Ruh indirdi ki inanıp güvenenleri sağlamlaştırsın, doğru yolu gösterecek ve İslam’a girenlere bir müjde olsun.

Allah’ın sıfatı olarak iki yerde geçer.

Haşr 59/23

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

O, Allah’tır; kendinden başka ilah olmayan, bütün yetkiyi elinde tutan, yaptığı tertemiz yapan, esenlik ve güvenlik veren, güven veren, görüp gözetken, her şeyden üstün olan, buyruğunu her şeye geçiren, büyüklenmeyi hak edendir. Allah, onların ortak saydıklarından uzaktır.

Cuma 62/1

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O’na; bütün yetkiyi elinde tutan, yaptığı tertemiz yapan, daima üstün ve bütün kararları doğru olan Allah’a boyun eğer.

Mukaddes Vadi Tuva olarak iki yerde geçer.

Ta Ha 20/12

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاحْلُغْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى

“Ben, evet ben! Senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, kutsal Tuva vadisindesin.

Naziat 79/16

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى

Hani Rabbi ona kutsal Tuva vadisinde şöyle seslenmişti:

İsmi verilmemiş Mukaddes toprakla alakalı olarak bir defa geçer.

Maide 5/21

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ

Ey Halkım, Allah’ın size yazgısı (emri) olan şu kutsal toprağa girin; gerisin geri dönmeyin; yoksa elinizde ve avucunuzda olanı kaybedersiniz.”

Meleklerin yaptığı fiil olarak bir defa geçer.

Kavram fiil formunda sadece aşağıdaki ayette geçmektedir. Diğer kullanımların tamamı bir isme sıfat olmuştur.

Bakara 2/30

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

Sahibin (Rabbin) bir gün meleklerle, “Yeryüzünde bir muhalif kimse yaratıyorum.” dedi. Melekler, “Orada tabii düzeni bozacak ve kan dökecek bir varlık mı oluşturuyorsun? Ama sen yaptığını güzel yaparsın, sana içten boyun eğmemiz bundandır. Senden dolayı onu değerli sayarız.” dediler. Allah: “Ben sizin bilmediklerinizi bilirim!” dedi.

Mukaddes kılınma ile ne demek istendiğini anlamaya çabaladığımız için yukarıda verilen 10 kullanımdan fiil formunda olanına bakmak zorundayız. Zira fiil formu mukaddesliğin nasıl oluştuğunu anlatır. Bu bizi kavramımızın tek bir kere fiil formunda geçtiği Bakara 30.

Ayetine götürür. Bu ayette meleklerin Yüce Allah’a hitaben kullandıkları kelime olarak geçmiştir. **Senden dolayı onu değerli sayarız.** Şeklinde meallendirilmiş kelime hiç yorum yapmadan çevrilse “seni kutsal yapıyoruz” demektir. Kutsal yapıyoruzun sonucu sende mukaddes oluyorsun demektir. Oysa yüce Allah Kur’an’da kendisini bu kavramla tanıtırken mukaddes olduğunu değil, Kuiddüs olduğunu söylemiştir. Yüce Allah’ın Kuiddüs olması O’nun sonradan kazandığı bir şey değildir. O varlığı itibariyle Samed’dir. Yani varlığına sonradan bir özellik eklenmemiştir. Nasıl ki O ezelden Allah’sa aynı zamanda ezelden Kuiddüs’tür. Sıfatlarının tamamı ezeldendir.

Böyle olmasına rağmen sonradan yaratılan meleklerin O’na hitaben “Nukaddisu leke” yani “seni kutsal yapıyoruz” demesi nasıl mümkün olabilir! Allah o âna kadar Kuiddüs değilmeydi ki melekler onu Kuiddüs yapsın?

Konunun anlaşılması için biraz daha açalım. Cuma 1 ve Haşır 23 ayetlerinde Yüce Allah kendisinin El Kuiddüs olduğunu bize bildirmiştir. O başlangıcı olmayan ilktir sonu olmayan sondur.

Hadid 57/3

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

İlk O’dur, sonraki de O. Açıkta olan O’dur, duyulardan uzak olan da O’dur. O, her şeyi bilendir.

Yüce Allah’ın Kuiddüs olması El Evvel’dir. Her şeyin başlangıcının gelip kendisine dayandığı, ama kendisinin başlangıcının kimseye dayanmadığı gibi Allah’ın kutsallığı kendi varlığındandır. Onun haricindeki her şey kutsallığını Yüce Allah’a dayandırmak zorundadır. Böyle olmasına rağmen nasıl oldu da melekler, sanki Yüce Allah melekler O’na “nukaddisu leke” yani “seni kuiddüs yapıyoruz” diyene kadar Kuiddüs değilmiş gibi hitap ediyor. Bunun yanında 4 defa “Ruhul Kudüs” kelimesinin aynı formda kullanılması bu soruyu daha da kuvvetli hale getirmektedir. Bilindiği gibi Ruhul Kudüs Yüce Allah’ın melekler içinden seçtiği elçi olan Cebrail’i tanıtan bir sıfattır. Peki nasıl olurda bir şeyin Kuiddüs olması Yüce Allah’a bağliyen sanki Kuiddüs oluşu kendisindenmiş gibi tanıtılır. Ruhul Kudüs, kuiddüs oluşu kendisinden demektir. Eğer hayır onu Kudüs yapan yüce Allah’tır denirse kurulması gereken cümle Ruhul Kudüs değil, Ruhul Mukaddes olması gerekirdi. Yani “kuiddüs yapılmış” o zaman diyebilirdik ki Cebrail’i kuiddüs haline getiren Allah’tır. Ama ayetlerde Ruhul Mukaddes olarak değil Ruhul kudüs olarak geçmektedir.

Çelişki gibi duran bu durum, “mukaddes” kelimesine yüklenen anlamdan

kaynaklanmaktadır. Mukaddes kelimesi “biri tarafından kutsal kılınmış” manasına gelmiştir. İşte kelimenin gizli öznesi olan “biri” kimdir sorusunun cevabı hep Allah olarak tasavvur edildiği için bu yanlış anlaşılma oluşmuştur. Eğer Mukaddes kelimesinin gizli öznesi Allah olsaydı, Cebrail’e Ruhul Kudüs değil Ruhul Mukaddes denmesi gerekirdi. Bu durum bize bir yerin ya da şeyin mukaddesliğinin öznesinin Allah olmadığını gösterir. Çünkü Allah, bir yeri ya da şeyi Kuiddüs kılar. O’ndan başka hiç kimse bir yeri ya da bir

şeyi Kuddüs yapma yetkisine sahip değildir. Ancak, Allah tarafından Kuddüs yapılan yer/şey, insanlar tarafından bilinip tanınması ve oranın/onun Allah tarafından belirlenmiş Kuddüs olma kurallarına uyulması ile o yer/şey Mukaddes olur. Bu durumda Mukaddes kelimesinin öznesi Allah değil insan olmalıdır.

Kuddüs kelimesi manevi kirden temizlenme manasına geldiği için temizlik üzerinden bir örnekle şöyle açıklamaya çalışalım. Temizlik deterjanı bünyesinde kirleri temizlemeyi barındırır. Bunu yapan usta onun içine temizleme, kirleri giderme potansiyelini koymuştur. Ancak o temizlik deterjanı, insanlar tarafından alınıp içindeki temizleme potansiyelini kullanmadan bekletilirse temizlik gerçekleşmez. Temizlik deterjanı, ambalajının içindeki temizleme potansiyeli ile öylece durur, insanlarda kirli kalır. Oysa temizlik deterjanının yapılış amacı insanları kirden temizlemektir. İşte tıpkı bunun gibi bir yerin Kuddüs kılınması da oranın insanları manevi kirlerden temizleme potansiyelidir. İnsan gereğini yerine getirip bu temizleme potansiyelini kullandığında, beklenen temizlenme fonksiyonu yerine getirilmiş sayılır. Böylelikle o yer de mukaddes hale gelmiş olur.

Görünen görünmeyen tüm canlı türleri Allah’a kulluk yapmasa bile O, El Kuddüs olarak kalır. Görünen görünmeyen canlı türlerinin tümü ona ibadet etse, yine O El Kuddüs olarak kalır. Yani El Mukaddes olmaz. Fakat insan Mukaddes olur. Bu, insan bir yeri ya da bir şeyi Kuddüs hale getirdi değil, Allah tarafından Kuddüs kılınan bir şeyi edindi, tanıdı anlamındadır.

Aynı durumu başka bir kelime üzerinden açıklamaya çalışalım. Haram dendiğinde bir şeye konulan yasak anlamı akla gelir. Muharrem ise yasakları tanımak, yasakları edinmek manasındadır. Yüce Allah Mübarek kitabında 83 defa kullandığı haram kelimesini “muharrem” olarak hiçbir ayette kendisine atfetmez!

Tevbe 9/37

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلُونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُؤَاطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُجْلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ ۖ زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

Nesî işi, kâfirlik döneminde yapılan eklemeden başka bir şey değildir. Kâfir olanlar, onunla şaşırtılmıştır. Onu (Hac ayı olan Zilhicce’yi) bir yıl helal, bir yıl haram kılarlar ki hem Allah’ın haram kıldığıнын sayısına uygun getirsinler hem de Allah’ın haram kıldığını helâl kılsınlar. Kötü işleri onlara güzel gösterilmiştir. Allah, o kâfirler topluluğunu yola getirmez.

Allah haram kılar şeklinde (yukarıda kırmızıya boyanmış olan ibare) onlarca ayet vardır. Ama Allah’ın muharrem kıldığıyla ilgili tek bir ibare Kur’an’ı Kerim’de yoktur.

Bakara 2/85

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ مِنْ دِيَارِهِمْ تَبَاهُؤُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُمْ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

Artık siz öyle bir haldesiniz ki birbirinizi öldürüyor, içinizden birtakımını yurtlarından çıkarıyor, onlara yapılan kötülük ve düşmanlığa destek veriyorsunuz. Esir düştükleri haberi gelince de fidye verip kurtarıyorsunuz. Onları sürgün etmek size zaten haramdır. Şimdi siz, Kitabın bir bölümüne inanıyor, bir bölümünü görmezlikten mi geliyorsunuz? İçinizden bunu yapanın hak ettiği nedir? Şu hayatta perişanlıktan başkası mı? Böylelerine Kıyamet gününde en şiddetli azap verilir. Yaptığınız hiçbir şey, Allah’a gizli kalmaz.

Bu ayette kırmızıya boyadığımız yerde görülecektir ki bir şeyin muharrem olması insanların onun haramlığına riayet etmesiyle alakalıdır. (İnşallah haram ile muharrem arasındaki farkı ortaya koyan bağımsız bir çalışma yapacağız.)

Bu iki ayetten anlaşılan şudur! Allah sadece haram koyar. o haramlara riayet etmek ve gereğini yerine getirmek muharrem olmaktır. Allah Kabeyi “Beytü’l Haram” olarak insanlara tanıtmıştır. O beytin muharrem olması, haramlarına riayet etmeyle alakalıdır. Beytü’l Haram’a hiç kimse gitmese de orası Beytü’l Haram olarak kalır ama Beytü’l Muharrem olmaz. Çünkü muharrem olabilmesi konulan haramlara uyanların olmasını gerektirir.

Kuddüs kılınan bir yerin, insanlar tarafından tanınması ve oranın kutsiyetine riayet etmesiyle mukaddes hale gelmeside tıpkı böyledir.

Bu açıklamalardan sonra Mukaddes Vadi Tuva kelimesinden ancak şu anlaşılır; Tuva Vadisi Allah tarafından Kuddüs kılınmıştır, insanlarda onun Kuddüs kılınmasına riayet etmektedir. Eğer insanlar onu mukaddes edinmemiş olsalardı bu vadinin tanıtılması “bil vadil kuddüsü tuva” şeklinde olurdu. Mukaddes dendiğine göre insanlar orayı biliyor, kuddüs oluşuna riayet ediyor demektir.

Sadece bu açıklama bile Mukaddes Vadi Tuva’nın bilinmeyen bir yer değil bilinen bir yer olduğunu ispata yeterlidir.

Kutsal Vadi Tuva’nın nerede olduğu ile ilgili insanları şaşkınlığa sürükleyen şeylerden bir tanesi de Musa kıssası kronolojik olarak ele alındığında bu vadinin ilk defa Musa’nın sığındığı Medyen yurdundan tekrar Mısır’a dönüşü sırasında geldiği bir vadi olduğu sanılmasındandır.

Bilmeyenler için Kıssayı buraya kadar özet halinde aktaralım. Musa doğduğunda Mısır’da hüküm süren firavun israiloğullarına çok büyük zulüm uygulamaktadır. Erkek çocuklarını öldürmektedir. Annesi yeni doğmuş Musa’yı ölümden kurtarmak için bir sepetin içine koyar ve nil nehrine bırakır. Sepet sürüklenerek giderken, nehir kenarında olan firavunun karısı tarafından fark edilir. Sevimli bir bebek olan Musa’yı saraylarına alıp büyüttmeye

başlarlar. Musa büyüdüğü zaman bir israiloğlu ile kıpti arasında geçen kavgaya karışır ve istemeden bir adamı öldürür. Adam öldürmesinden dolayı alacağı kısas cezasından kurtulmak için mısırdan kaçır ve uzaklarda olan medyen yurdunda bilge bir adamın (Şuayb as.) yanına yerleşir. Sekiz veya on sene çalışma karşılığında kızlarından biriyle evlenmek için bilge kişiyle anlaşır. On sene çalıştıktan sonra karısı ve ailesini de yanına alarak tekrar mısır'a döner. Yolda bir ateş görür. Ateşe doğru gittiğinde Yüce Allah onu Nebi olarak seçer.

İşte bu seçilmenin olduğu, Musa'nın ilk defa vahye muhatap kıldığı yer Kutsal Vadi Tuva'dır. Medyenden Mısır'a doğru yola çıktığı için bu vadi Medyen ile mısır arasında bir yerdir. Medyen Şam'a yakın bir yerdir mısırın yerini herkes bilmektedir. İşte bu anlatım kutsal Vadi Tuva'nın yeri konusunda insanları bilinmeze sürüklemiştir. Çünkü vadinin aranacağı iki uç nokta bellidir. Biri Mısır diğeri Medyen. Kimsenin bu iki yer hakkında şüphesi yoktur. Yani Musa'nın çıktığı yer bu günkü Ürdün sahillerinde kalan Medyen'dir, Gittiği yer ise Mısırdır.

Aslında tefsirlerde anlatılan Kıssadaki tutarsızlık tam da burada başlamaktadır. Tefsircilerimizi yanıltan da Musa'nın izlediği rotadır. Onlar kutsal Vadi Tuva'nın bu rota üzerinde olması gerektiğine inanmışlardır. Rota hakkında hiç şüpheleri yoktur.

Oysa kıssa, Kur'an bütünlüğü içinde anlaşılmaya çalışıldığında çizilen bu rotanın tefsircilerimizin bahsettiği rota olmadığı rahatlıkla anlaşılabilecektir.

Bu rotada ilk itiraz konusu Musa'nın Mısır'a gittiğinedir. Ayetlerden de anlaşılabileceği gibi Musa'nın gittiği yönün Mısır olması tuhaftır.

İlgili ayetlerden kesin olarak biliyoruz ki, Musa'nın Medyene kaçmasının sebebi Mısırlı bir kıptiyi öldürmesi ve bu sebeple kendisinin ölümle cezalandırılacağı içindi.

Bu durum Kasas suresinde şöyle kıssa edilmektedir.

Kasas 28/15-29

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينٍ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَةِ هَذَا مِنْ شِيعَةِ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَّزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ

(15) Musa, halkın onu fark edemeyeceği bir sırada şehre indi. İki kişinin öldüresiye kavga ettiklerini gördü. Onlardan biri kendi halkından diğeri düşman tarafındandı. Kendi halkından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Musa ona okkalı bir şamar indirerek işini bitirdi. “bunu Şeytan yaptırdı; o insanı yoldan çıkaran açık bir düşmandır” dedi.

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

(16) “Rabbim! Ben kendimi kötü duruma soktum; suçumu ört, beni bağışla” dedi. Allah da onu bağışladı. Çünkü onun bağışlaması çok, ikramı boldur.

قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ

(17) Musa dedi ki; “Rabbim! Bana ettiğin iyiliğe karşılık artık suçlulara arka çıkmayacağım.”

فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِحُهُ ۚ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ

(18) Musa geceyi şehirde geçirdi; sürekli çevresini gözetliyordu. Bir de ne görsün, bir gün önce kendisinden yardım isteyen kişi feryat ederek yine yardım istiyordu. Musa ona dedi ki; “Yaramaz adamın teki olduğun çok açık .”

فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْبَاطَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ ۖ إِنَّ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ

(19) Musa kendisinin ve halkından olan kişinin düşmanını yakalamak isteyince adam dedi ki; “Musa, dün bir kişiyi öldürdüğün gibi beni de öldürmek mi istiyorsun? Senin bu ülkede hedefin sadece zorba biri olmak, yoksa arayı bulmak diye bir niyetin yok.”

وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ

(20) Şehrin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi ve “Musa! Üst düzeydekiler aralarında seni öldürmeyi tartışıyorlar, hemen çek git; ben senin iyiliğini isteyen biriyim.”

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ ۚ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

(21) Musa korku içinde, ortalığı gözetleye gözetleye şehri terk etti. “Rabbim! Beni bu zalimler topluluğunun elinden kurtar” dedi.

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تَلَقَّاهُ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ

(22) Medyen’e doğru yönelince de şöyle dedi: “Umarım ki Rabbim beni doğru yola yöneltir.”

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ ۚ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا ۖ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءَ ۖ وَأُبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ

(23) Medyen suyunun başına varınca bir takım insanlar gördü, hayvanlarını suluyorlardı. Arkalarında iki kadın vardı; onlar da sürülerini engelliyordu. Musa onlara; “ne yapmak istiyorsunuz?” deyince; “Çobanlar çekilmeden hayvanlarımızı sulamayız. Babamız çok yaşlı” dediler.

فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ

(24) Musa hemen onların hayvanlarını suladı. Sonra gölgeye çekildi de dedi ki; “Rabbim! Bana vereceğin her hayra ihtiyacım var”.

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا ۖ فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ ۖ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

(25) Derken o iki kadından biri utana sıkıla yürüyerek geldi ve dedi ki; “Babam seni çağırıyor, hayvanlarımızı sulamandan dolayı seni ödüllendirecek”. Musa babalarının yanına varıp da başından geçenleri anlatınca adam dedi ki; “Korkma! O zalimler topluluğundan kurtulmuşsun.”

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ

(26) İki kadından biri dedi ki, “babacığım onu ücretle tutsana! Güçlü ve güvenilir olan bu kişi, senin ücretle tutacağın en iyi kişidir.”

قَالَ إِنِّي أَرِيدُ أَنْ أَنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حَجَّاتٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ ۖ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

(27) Babaları dedi ki; “Bu iki kızımdan birini sana nikahlamak isterim; karşılığında bana sekiz yıl çalışırsın. Eğer on yıla tamamlarsan iyiliğin olur. Sana güçlük çıkarmak istemem. Allah fırsat verirse benim iyi bir kimse olduğumu görürsün.”

قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ

(28) Musa dedi ki; “Bu, aramızda kalsın; iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, benden bir şey istenmeyecek. Sözlerimize vekil olan Allah’tır.”

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ

(29) Musa süreyi doldurunca ailesiyle yola çıktı. Tur tarafında bir ateş farketti. Ailesine dedi ki, “Siz burada kalın. Bir ateş gördüğüme eminim. Belki oradan size bir haber getiririm. Bel ki de ateşin korundan getiririm de ısınırırsınız.”

Yüce Kur’an’da böyle anlatılan kıssada, Musa’nın medyen yurdundan Mısır’a doğru gittiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bu tek başına Musa’nın Mısır’a değil de başka bir yöne gittiğine delil olmaya yeterli değildir.

Ancak Şuara süresinde geçen ayetlerden Musa’nın Mısır’a gitmediği pekala çıkarılabilir.

Şuara 26/10-14

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنْ أَنْتَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

(10) Bir gün Rabbin Musa’ya şöyle seslendi: “yanlışlar içinde olan şu toplumun yanına var,

قَوْمٌ فَرَعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ

(11) Firavun toplumunun. Onlar hiç çekinmezler mi?”

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ

(12) Musa dedi ki: “Rabbim! Beni yalancı yerine koyarlar diye korkuyorum.

وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَارُونَ

(13) Benim göğsüm daralır, dilim tutulur; sen Harun’u elçi yap.

وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ

(14) Bir de sorumlu tuttukları bir suçum var; beni öldürmelerinden endişe ediyorum.”

Musa’nın Yüce Allah tarafından elçiliğe seçilme ânını anlatan bu pasaja dikkat edildiğinde Musa’nın elçi olmamak için çabaladığı hemen anlaşılacaktır. En sonda söylediği gerekçe ise O’nun sanıldığı gibi Mısır yolunda olmadığını gösterir niteliktedir. Musa halâ birini öldürdüğünden dolayı öldürülme korkusu taşımaktadır. Üstelik bu korku, verilen elçiliği neredeyse reddetme seviyesine getiren seviyede bir korku. Herhalde O’nun bu korkusu kendisine vahiy verilince hatırına gelen bir şey değildir. Böylesi öldürülme korkusu yaşayan biri neden öldürülmek istendiği yere gitmek istesin ki? Kaldı ki Musa Medyen’den yola çıktığında yolun bir yerinde kendisine Nebi’lik teklif edileceğini de bilmiyordu. Musa’nın bu tavrı onu; nebiliğe seçilmenin ne manaya geldiğini bilmeyen Allah’ın dininden bihaber biri de yapmaz.

Musa’nın Mısır’a elçi olarak gitmesini teklif eden Yüce Allah’a “Mısır’da beni öldürmelerinden korkuyorum” demesi onun kesinlikle Mısır’a gitmediğinin de bir göstergesi sayılmalıdır.

Belki bazıları şöyle bir yorum yapabilir. “Musa Mısır’a gidiyordu, öldürülme korkusu da vardı ama kendisine Nebi’lik verilince fırsattan yararlanmak istedi.” Böyle bir yorum Musa’yı Yüce Allah karşısında yalan söyleyen iki yüzlü biri konumuna, kalbinde olmayanı Allah’a söyleyen, fırsatçı bir insan durumuna düşürecektir. Yüce Allah’ın yiğit Nebi’si bundan beridir. Bu karakterde birinin Kur’an’da 136 kez anılması düşünülemez! Böyle birinin insanlığın gördüğü en zalim tiranlardan birine karşı destansı bir mücadele verebilmesi nasıl mümkün olabilir? Hepsinden öte kalbinde olmayanı söyleyen birini Yüce Allah elçi olarak seçer mi?

Kalbinde olmayan bir gerçeği diliyle söyleyenleri Yüce Allah’ın nasıl tasvir ettiğine dair şu ayetler, yukarıdaki türde bir yorumu imkansız kılmak için yeterlidir.

Münafikun 63/1-2

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ

(01) Münafıklar (iki yüzlüler) sana geldiklerinde derler ki “Biz şahidiz; gerçekten sen Allah’ın elçisisin.” Allah, elbette senin kendisinin elçisi olduğunu biliyor ama Allah şahit, münafıklar kesinlikle yalan söylerler.

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

(02) Bu gibi sözleri kalkan edinip Allah’ın yolundan çekilirler. Yapıp durdukları şey ne kötüdür!

Bu ayetlerde münafıklar dilleriyle bir gerçeği ifade etmelerine “biz şahidiz; sen gerçekten Allah’ın elçisisin” demelerine rağmen Yüce Allah kalplerinde olmadığı için onlara yalancı diyor. Bu tür tavırlar Yüce Allah’ın asla onaylamadığı ve sahibini yalancı olarak nitelediği davranışlardır. Dolayısıyla Musa’nın böyle bir davranış içinde olduğunu sanmak bühtandır.

Musa eğer Mısır’a gidiyor olmuş olsaydı **“Bir de sorumlu tuttukları bir suçum var; beni öldürmelerinden korkuyorum”** demezdi. Böyle demesi onun mısıra değil başka bir yöne gittiğini gösterir.

Bu sebeplerden dolayı Mukaddes Vadi Tuva’nın illa da Medyen ve Mısır arasında bir yerde olması gerekmemektedir. Musa’nın çıkış noktasının Medyen olduğu konusunda herhangi bir ihtilaf yoktur. Ama gitmek istediği yerin Mısır olmadığı açıktır.

Mukaddes Vadi’nin Kudüs/Jarusalem şehrinin de içinde bulunduğu vadi olduğunu söyleyenlere gelince. Bu hiçbir delili olmayan bir iddiadır. Zira Kudüs şehrinin kurulması Musa’dan çok sonraki zamanlara denk gelir. Musa Nebiliğe seçilirken dünya haritasında Kudüs diye bir şehir yoktur. Kudüs, Musa’dan en az 300 yıl sonra kurulacaktır.

Yukarıda *kuddüs* kelimesi işlenirken bir yerin Mukaddes olması için oranın Kuddüs yapılışının, insanlar tarafından kabul edilip ve uygulanıyor olması gerekmektedir demiştik. Allah bir yeri Mukaddes ilan etmez, Kuddüs ilan eder. Allah’ın Kuddüs ilan ettiği yere insanlar riayet edince orası Mukaddes olur. Yani Mukaddeslik Yüce Allah’ın değil insanın ortaya koyacağı bir şeydir.

Ta Ha 20/12

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوًى

“Ben, evet ben! Senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, kutsal Tuva vadisindesin.

Bu ayetten Tuva Vadisi’nin o an Mukaddes kılındığı değil daha önceden Mukaddes olduğu anlaşılmaktadır. Yani Musa Nebiliğe seçilmeden de orası Mukaddes’ti. Daha kendisine Nebilik bile teklif edilmemiştir. Ama Musa’nın geldiği yer Mukaddes Vadi’dir. Öyleyse Oranın mukaddes oluşunun Musa ile alakası yoktur. Eğer orası o an Mukaddes oldu denilirse, tekrar ediyoruz ki Mukaddes olmak demek insanların oranın Kuddüslüğüne riayet ediyor olması demektir. Eğer orası o an Kuddüs hale getirilmiş olsaydı “Bil vadil Kuddüsü Tuva” yani Kuddüs (kutsal) Vadi Tuvadasın” denmesi gerekirdi.

O zaman Mukaddes vadiyle ilgili net olarak söylenebilecekler şunlardır.

- Mukaddes Vadi Tuva, Medyen ile Mısır arasında bir yerde değildir.
- Mukaddes Vadi Tuva’nın Mukaddes hale gelişi Musa’dan öncedir.

Bu iki tespitten sonra tekrar Kuddüs olan bir yerin nasıl Mukaddes hale geldiğini anlamaya çalışalım. Hakikaten bir yerin Mukaddes olması demek ne demektir? Bir yerin Mukaddes olması nasıl anlaşılır?

Nedense bu soruların cevabı Yüce Allah'ın "Bu bölgeyi kutsal ilan ettim" demesi olarak anlaşılmıştır. Oysa bu ilan etmenin uyulması gereken kurallarının, belli sınırlarının, yapılması gereken şeylerin, yapmaktan kaçınılması gereken şeylerinin de olmasını gerekli kılmaktadır. Bir yer Kutsal kılınmışsa ve orayla ilgili özel bir davranış gerekmiyorsa, sadece oraya ait birtakım kurallar yoksa o yerin kutsal olmasının anlamı nedir?

Bu zor konuyu misallerle anlatmaya çabalayalım. Yeryüzünde binlerce vadi vardır. Ama bu binlerce vadi içerisinde sadece Tuva denilen bir vadi Mukaddestir. Eğer; "O vadiyi diğerlerinden ayıran bu kutsallık taşından toprağından, oradaki gizemli ve esrarengiz oluşumlardan değildir. O vadiyi diğerlerinden ayıran şey Yüce Allah'ın vahiy indirdiği mekân olmasındandır" denirse, şu itirazın yapılması gerekir. Yüce Allah'ın vahiy indirdiği her mekân mukaddes olacaksa, yeryüzünde mukaddes olmayan tek bir toprak parçasının kalmaması gerekir. Oysa yüce Allah vahiy indirdiği her mekâna mukaddes dememiştir. Hatta vahiy indirdiği birçok mekânı yok etmiştir. Hud'a vahiy gönderdiği İrem, Nuh'a vahiy gönderdiği bölge, Salihe vahiy gönderdiği Semud, Lut'a vahiy gönderdiği Sodom ve Gomore yok edilmiştir. Yani Mukaddes kılmanın vahiy indirilen mekân olmasıyla ile bir alakası olmamalıdır.

Yukarıda Kuddüs kelimesinin asıl anlamının manevi kirlerden temiz olmak demek olduğunu belirtmiştik. Kuddüs olmak manevi kirleri temizleme potansiyeli olmak demektir. Mukaddes olmak demek ise potansiyelinde temizleme olan bu yere gelip o temizleme potansiyelini kullanarak temizlenmeyi yapmak demektir. Bu da *sadece oraya ait* bir takım kuralların olmasını gerekli kılar. Eğer manevi kirlerden temizlenme potansiyeli her yerde olsaydı her yer Kuddüs olurdu. Başka hiçbir yerde o temizlenmeyi yapamayacağınız için orası Kuddüs bir mekândır.

Bu temizlik sadece orada yapılıyorsa bu durum; sadece orada olabilen o temizlenmenin, sadece oraya ait kurallarının olmasını gerekli kılar. Bu kurallar başka yerde değil sadece orada uygulanırsa o temizlik olur. Oranın kurallarını alıp başka bir yerde uygulasak olmaz mı? Olamaz. Çünkü oranın temizleme potansiyelini tayin eden insan değil, Yüce Allah'tır. Bir yerin Mukaddes olması sadece oraya ait başka hiçbir yerde olmayan davranış biçimlerinin, ritüellerinin olmasını gerekli kılar. Yoksa oranın mukaddes oluşu kimseyi bağlamaz.

Mesela; Kur'an'da iki ayete konu olan Mukaddes Vadi Tuva'nın nerede olduğunu, sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini, o sınırdan içeri girenlerin neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiğini bilen bir Allah'ın kulu yoksa; oranın mukaddesliğinin ne anlamı kalır! Böyle olduğundan dolayı da kimse Allah'ın kutsal kıldığı bu vadiye karşı kendisini sorumlu hissetmeyecektir. Yani oranın kuddüs oluşu kimseyi bağlamayacaktır.

İşte bunun gibi eğer ortada bir kutsallık varsa, o kutsala karşı bir davranış biçimi de olmak zorundadır.

Bu davranış biçimlerine “Menasik” denir. Şu ayette kutsal bir yerin kendisine ait davranış biçimlerinin olması gerektiğini anlıyoruz. Bilindiği gibi Müslümanlar için Mekke vadisi mukaddes bir mekandır. Nuh tufanında kaybolan kabe, Hz.İbrahim tarafından yeniden inşa edilmiştir. Bu inşa etme işlemi bittikten sonra İbrahim şöyle dua etmektedir.

Bakara 2/128

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Rabbimiz! İkimizi sana teslim olmuş kişiler yap, soyumuzdan gelenlerden de sana teslim olmuş bir toplum oluştur! Bize menâsikimizi göster ve yönelişimizi (tevbemizi) kabul et! Sana yönelenleri (tevbe edenleri) kabul eden, iyiliği bol olan Sen’sin!”

Bu ayette geçen “menasik” kavramı hem ibadet yerleri hem ibadet yerlerinde yapılan ibadet şekilleri anlamındadır. Müfredatta bu kelimenin açıklaması olarak, sadece Hac zamanında hacca ait olarak yapılan ibadetlerdir denmiştir.

Tıpkı bunun gibi Mukaddes olan bir yerin de kendisine ait menasikinin olması gerekmektedir. Bu menasikler ibadetlerin nasıl ve ne şekilde yapılacağını kapsadığı gibi nelerin yapılmaması gerektiğini de kapsamaktadır. Aslında incelediğimiz ayette bunu anımsatan bir şey vardır.

Ta Ha 20/12

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوًى

“Ben, evet ben! Senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, kutsal Tuva vadisindesin.

“Mukaddes Vadidesin ayakkabılarını çıkar” aslında diğer yer ve zamanlarda ayakkabısız dolaşmak hoş karşılanmazken, Kutsal Vadi sınırlarına girince ayakkabılı dolaşmak hoş karşılanmamaktadır. İşte bu durum mukaddes olan bir yerin başka yerlerde olmayan sadece oraya ait ritüel ve davranış biçimlerinin olduğunu gösterir.

Toparlayacak olursak; Mukaddes olan bir yerin mukaddes oluşunun anlaşılması sadece sözle kutsal kıldım demek değildir. Aynı zamanda oraya ait yapılması ve yapılmaması gereken kurallarının da olmasını zorunlu kılar.

İşte bu yapılması gerekenlere emirler, yapılmaması gerekenlere ise nehiyler denir. Zaten emir bünyesinde ikisini de barındırır. Emir ya bir şeyi yapmak için ya da bir şeyi yapmamak için verilir. Ama verilen her emir hiç açıklamaya ihtiyaç duymadan bünyesinde iki anlamda barındırır. Yukarıdaki verilen ayette **Ayakkabılarını çıkar** denilerek bir şeyi yapma emri vardır. Ama bu emir aynı zamanda “ayakkabılarınıla

kutsal vadiye girme” manasına da gelir. Yani emir olarak bir şeyi yap dendiğinde aynı zamanda bir şeyi de yapma denmektedir. Tersinden bakacak olsak, bir şeyi yapma dendiğinde aynı zamanda bir şeyi de yap denmektedir.

Sadece mukaddes bölge için değil her konu için konan kurallar, yapılabilecek şeyler üzerinden değil yapılamayacak şeyler üzerinden belirlenir. Çünkü yapılmaması gerekenler sayılınca yapılması mümkün olan şeyler onun dışında kalacaktır. Bunu da yine Kur’an’dan bir misalle açıklayalım.

Maide 5/3

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلامِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ الْيَوْمَ يَيسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ۚ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ ۚ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Ölü (leş), kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilmiş olan, boğulmuş, vurulmuş, düşmüş, boynuz darbesi almış ve yırtıcı tarafından yenmiş olanlar size haramdır; ölmeden keserseniz başka. İbadet için dikili taşlar üzerinde kesinler haram olduğu gibi çekilişe kısmet aramanız da haramdır. Bunlar yoldan çıkmaktır. Bugün ayetleri görmezlikten gelenler (kafirler) dininizden ümitlerini kesmişlerdir. Onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün dininizi olgunlaştırdım, size olan nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâm’ı uygun gördüm. Her kim günaha eğilimi olmadan açlıktan dolayı (bu yasakları çiğnemeye) mecbur kalırsa Allah bağışlar, ikramı boldur.

Bu ayette yenilmesi haram olanlar sayılmıştır ama yenilmesi haram olmayanlar sayılmamıştır. Çok rahatlıkla anlaşılmaktadır ki sayılanların dışında kalanlar helaldir. Ayrıca upuzun bir liste yapmaya gerek yoktur. Eğer yenilmesi helal olanlar üzerinden sayılmaya kalkılırsa Kur’an’ın ciltler dolusu olması gerekirdi. Bu durum herkes tarafından anlaşılmaktadır.

Tıpkı bunun gibi Mukaddes bölgede asıl olan, yapılmaması gerekenlerin sayılmasıdır. Sayılanlar dışında kalanlar yapılmasında sorun olmayan şeylerdir. Yani haramların sayılması yeterlidir. Ayrıca helallerin sayılması abestir. Fakat yapılmaması gerekenlerin sadece kutsal bölgeye has olması gerekmektedir. Normal zamanda ve yerlerde yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmayan şeyler o bölgeye girince yapılmaması gerekenlere dönüşmektedir. Tıpkı Musa’nın ayakkabılarını çıkarması gibi. İşte bu yapılması yasak olan şeylere haram denir. Diğer yerlerde yapılmasında sakınca olmayan, ama mukaddes bölgeye girince haram olan şeylerin haramlığı bölge ile birlikte başladığı için mukaddes bölgeye “haram bölge” denir.

Bu açıklamayı burada bırakarak mukaddes vadiye isim olmuş **tuva** (طُو) kelimesinin de anlamını verelim. Tuva; Kur’an’da 5 defa geçen bu kelime, elbiseyi veya yazılı kağıt

parçasını ikiye katlamak, dürmek, iki ülkeyi geçmek, cüssesini ikiye katladığı için şişman kadın, bükmek, ikilenmiş, ikileşmiş, kat etme, iki kere anlamlarına gelmektedir.

Tuva kelimesinin bu anlamlarından yola çıkarak şöyle diyebiliriz.

Ta Ha 20/12

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى

“Ben, evet ben! Senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, iki kere mukaddes kılınmış vadidesin.

Aslında iki kere kutsal kılınmış vadi anlamı hemen hemen bütün tefsirlerimizde verilmiş bir anlamdır. İbni Abbas’ın “iki kere kutsal kılınmış” alıntısı tüm tefsirlerimizde yer alır.

Biraz arapça bilenler şunu bilirler ki; Arapçada isimler marife (bilinen) ve nekira (bilinmeyen) olarak ikiye ayrılır. Bu ayrım isimlerin başına gelen ال (El) takısıyla yapılır. Eğer cümle içinde geçen ismin başında bu takı varsa bilinen bir şeyden bahsediliyor demektir. İsmi başında El takısı yoksa bilinmeyen demektir.” B il Vad il Mukadesi Tuva” (بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى) tamlamasında hem vadi kelimesinin hemde mukaddes kelimesinin başında El takısı vardır. **Bu durum, bahsedilen ismin herkes tarafından bilinen bir yer olduğundan başka bir anlama gelmez.** Oysa bu terki b böyle olmasına rağmen tefsirlerimize göre Tuva vadisinin nerede olduğunu kimse bilmemektedir. Bu durum dil kurallarına da aykırıdır.

Artık daha fazla özelliğine vakıf olduğumuz Tuva Vadisinin neresi olduğunu tespit etmek iyice kolaylaşmıştır.

- Tuva Vadisinin Mukaddesliği Musa’dan önce bir zamanda olmuştur.
- Medyen ve Mısır arasında değildir.
- Sadece oraya has menasik ve ritüelleri vardır. Sadece oraya has haramlar vardır.
- Mukaddes bölge demek aynı zamanda haram bölge demektir.
- Mukaddes olmak insanların Kuddüs olanı tanınmasıyla alakalıdır.
- Tuva kelimesi iki kere manasındadır. ”bil vadil mukaddesi tuva” (بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى) iki kere mukaddes kılınmış vadi demektir.
- Mukaddes bölgenin mutlaka herkes tarafından bilinen sınırlarının olması, bu sınırların nerede başlayıp nerede bittiğinin insanlar tarafından biliniyor olması gerekmektedir. Çünkü isimlerin başında bilinirlik (Marife) işareti olan ال takısı bunu zorunlu kılar.

Mukaddes Vadi Tuva konusunda insanları yanıltan şey “mukaddes” kelimesinin Tuva Vadisinden başka bir yerle alakalı olarak hiç kullanılmamasındandır. Kur’an’da Kâbe ile ilgili birçok ayet vardır. Ama hiçbir yerde Kâbe ya da Mekke vadisine Mukaddes

denmemiştir. Aslında insanları şaşkınlığa düşürmemek için yapılan bu özenli kullanım, insanların Kur'an'ı anlamada başvurdukları yöntemlerden dolayı bir sapmaya yol açmış olmalıdır. Kur'an ısrarla ayetlerinin açık ve açıklanmış olduğunu vurgulamasına rağmen, O'nun kendini bu şekilde tanıtmaması görmezden gelinmiş ve açıklanmaya muhtaç bir kitap muamelesi yapılmıştır. Haliyle ayetleri açıklama adına dışarıdan yapılan her açıklama Kur'an'ı açıklamak yerine anlaşılmaz ve kapalı hâle getirmiştir.

Hud 11/1-2

الرَّ كِتَابٌ أَحْكَمْتُ آيَاتُهُ ثُمَّ فَصَّلْتُ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ

(01) ELİF! LÂM! RÂ! Bu öyle bir kitaptır ki âyetleri hem muhkem kılınmış hem de doğru kararlar veren ve her şeyin iç yüzünü bilen Allah tarafından açıklanmıştır.

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۚ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

(02) Böyle olması, Allah'tan başkasına kul olmayasınız diyedir. Ben de o kitapla sizi uyaran ve müjdeleyen kişiyim.

Kehf 18/54

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

Biz bu Kur'an'da insanlar için her örneği, değişik biçimlerde verdik. İnsan ne kadar çok tartışan bir varlıktır!

İsra 17/89

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

Bu Kur'an'da insanlara her örneği değişik şekillerde vermişizdir. Ama insanların çoğu, nankörlük dışında her şeye direnir.

Bu ayetler Kur'an'ın Yüce Allah tarafından açıklandığını hem de bu açıklamaların çeşitli şekillerde yapıldığını buyurmasına rağmen Mukaddes Vadi Tuva'nın bilinmeyen bir yer olduğunu söylemek Kur'an'a çelişkili bir kitap demek gibidir. Zira bir yandan yeryüzündeki bir toprak parçasını diğer yerlerden ayırarak “mukaddes” diyecek öte yandan bu toprakların nerede olduğunu, sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini, orada yapılması gerekenleri ve yapılmaması gerekenleri bildirmeyecek. Açık ve anlaşılır olmak bu mudur? Eğer orasının neresi olduğu insanlar tarafından bilinmeyecekse ve mukaddesliği insanları bağlamayacaksa kıyamete kadar her kelimesi insanları bağlayacak Kur'an'da bahsedilmesinin ne anlamı olabilir? O vadiye mukaddes demek ile dememek arasında bir fark olmayacaksa “mukaddes” kılınmasının ne anlamı olabilir?

Mukaddes Vadi Tuva'nın nerede olduğu bilinmez demek, Yüce Allah bir toprak parçasını kutsal kıldı, oraya has birtakım ritüelleri ve oraya has birtakım haramları belirledi fakat bu yerin neresi olduğunu, ritüellerin neler ve nasıl yapılacağını, haramların ne olduğunu kimseye söylemeyerek bir gizem oluşturdu demek gibidir.

İki kere kutsal kılınmış vadi'nin bilinmeyen bir yer olduğunu söylemek; Kur'an'ın açık ve anlaşılır bir kitap olmadığını, kendi içinde çelişkilerinin bulunduğunu, her şeyi açıkladığını söyleyen bir kitabın bırakın her şeyi açıklamasını, kendisine konu edindiği yerleri ve şeyleri dahi açıklamadığını söylemeye eş değerdir. Ayetleriyle gizem oluşturan bir kitabın başka gizemleri çözmesi mümkün değildir demektir. Yüce Kur'an kendisine bilerek ya da bilmeyerek yakıştırılan bu haksız nitelemelerden beridir. Yüce Allah gizemli, anlaşılmaz ifadelerle kullarını şaşkınlığa ve bilinmezliğe düşürmekten münezzehtir.

Ta Ha 20/2-3

مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ

Sana bu Kur'an'ı indirmemiz, sana zorluk olması için değildir.

إِلَّا تَذَكَّرَ لِمَنْ يَخْشَىٰ

Allah'tan korkanlar için akıllarından çıkarmayacakları bir en doğru bilgi olsun diye indirdik.

Bu ayetler bize Yüce Kur'an'ın sıkıntı ve zorluk çıkaran bir kitap olmadığını bildirmesine rağmen, Mukaddes Vadi Tuva konusunda çekilen sıkıntının sebebi nedir? En doğru bilgi olduğunu söylemesine rağmen yaşanan bu şaşkınlık nedir?

Bu çelişki Kur'an'ın bir çelişkisi olamaz. Ancak Kur'an'a iman ettiğini söylemelerine rağmen Kur'an'a kendi kelimelerini açıklamaktan aciz bir kitap muamelesi yapan Müslümanların bir çelişkisi ve gayretsizliği olmalıdır. Ayetlerinin defalarca açık ve anlaşılır olduğunun beyanına rağmen Allah'ın kelimelerinde kapalılık olduğu zehabına kapılan müslümanların şaşkınlığı olsa gerektir.

İKİ KERE MUKADDES VADİ

“Kuddüs” kavramı etrafında yaptığınız açıklamalarda “mukaddes” kelimesinin o yerin ritüel ve yasaklarını benimsemek demek olduğunu, Mukaddes vadi demenin ise Muharrem Vadi demek anlamına geldiğini görmüştük. Bu bize “haremsiz bölge” ile “kutsal bölge” demenin aynı şey olduğunu gösterir.

Bakara 2/149

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ۚ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

(Namaza) kalktığınız her yerde yüzünüzü Mescid-i Haram tarafına çevir. Rabbinin doğru saydığı budur. Yaptığınız hiçbir şey, Allah'a gizli kalmaz.

Bu ayette geçen “El Mescidi-l Harem” ibaresinde geçen “El Mescid” içinde secde edilen mekân anlamındadır. El Harem ise “yapılması yasak olan” demektir. Yalın olarak bakıldığında bu ibarede ne Suudi Arabistan vardır ne de Mekke kelimesi vardır. Ama yeryüzündeki herkes bu ibareden Suudi Arabistan'ın Mekke şehrindeki Kabe'den bahsedildiğini itirazsız kabul eder. Yeryüzündeki arapça bilen ya da bilmeyen herkesin

Kur'an'da adres bildirmediği, koordinatları saymadığı halde El Mescidi-l Harem kelimesinin Mekke'de bulunan onlarca mescid'den birini değilde sadece kabe'yi kastettiğini anlaması sadece oraya has bir takım haramlar ve ritüeller olduğunu bilmesindendir.

Bakara 2/187

أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةُ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ ۖ فَالْآنَ بَاشِرُوهُمْ ۚ وَأَبْغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۚ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ۚ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

Oruç gecelerinde kadınlarınızla cinsel içerikli konuşmalar yapmak size helal kılındı. Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz. Allah kendinize ihanet ettiğinizi bildi de yüzünüze baktı ve sizi affetti. Artık onlarla birleşebilirsiniz. Allah'ın sizin için yazacağını (çocuk sahibi olmayı) isteyin. Fecrin olduğu tarafta, ak çizgi kara çizgiden size göre tam seçilinceye kadar yiyin, için; sonra orucu geceye kadar tamamlayın. Mescitlerde itikâf halinde iken kadınlarınızla birleşmeyin. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır, onlara yaklaşmayın. Allah âyetlerini insanlara böyle açıklar ki kendilerini korusunlar.

Yüce Allah bu ayette de “mescitlerden” ve bu mescidlerde iken yapılması yasak olanlardan bahsetmesine rağmen bu mescidleri “El Mesacidi-l Harem” diye adlandırmamıştır. Çünkü bu yasak yeryüzündeki tüm Mescidler için geçerli olup, tek bir mescidde uygulanan bir yasak olmadığındandır. El Mescidi-l Harem demek, sadece o mescide ait, başka yerde olmayan haramlar demektir.

Yüce Allah'ın bir şeyi haram etmesi, onda bulunan maddi ve manevi kirlerden kullarını uzak tutmak, onları temiz kılmak istemesinden dolayıdır.

Enam 6/145

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رَجَسٌ أَوْ فِسْقًا ۚ أُهْلٌ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

De ki: “Bana gelen vahiyde yiyen kişiye yemesi haram kılınmış bir şey bulamıyorum; ölü (leş), akmış kan, tam bir zararlı olan domuz eti ya da sapıklık edip Allah'tan başkasının adını anarak kesilen hayvan olursa başka. Kim zorda kalır da isyan etmeden ve aşırıya gitmeden bunlardan yerse senin Rabbin onu bağışlar ve ikram eder.”

Maide 5/3-5

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النَّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلامِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ الْيَوْمَ يَمْسُكُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ ۗ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ ۖ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(01) Ölü (leş), kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilmiş olan, boğulmuş, vurulmuş, düşmüş, boynuz darbesi almış ve yırtıcı tarafından yenmiş olanlar size haramdır; ölmeden keserseniz başka. İbadet için dikili taşlar üzerinde kesimler haram olduğu gibi çekilişle kismet aramanız da haramdır. Bunlar yoldan çıkmaktır. Bugün ayetleri görmezlikten gelenler (kafirler) dininizden ümitlerini kesmişlerdir. Onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün dininizi olgunlaştırdım, size olan nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâm’ı uygun gördüm. Her kim günaha eğilimi olmadan açlıktan dolayı (bu yasakları çiğnemeye) mecbur kalırsa Allah bağışlar, ikramı boldur.

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلَّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

(02) Sana, kendileri için neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki “Temiz olanlar helâl kılındı.” Eğittiğiniz ve Allah’ın verdiği bilgi ile yetiştirdiğiniz avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını “Bismillah (Allah’ın adıyla)” diyerek yiyin. Allah’tan çekinerek kendinizi koruyun çünkü Allah, hesabı çabuk görür.

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجْرَهُنَّ مُصْنِنِينَ غَيْرِ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

(03) Bugün size, temiz olanlar helâl kılındı. Kendilerine Kitap verilmiş olanların yiyeceği size helâl, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir. Mehirlerini verir, namuslu olur, gizli dost tutmazsanız, iffetli (namuslu) mümin kadınlar ile kendilerine Kitap verilmiş olanların iffetlileri size helâldir. Kim imanını göz ardı ederse yaptıkları boşa gider, Ahiret’te kaybedenlere karışır.

Bu ayetlerden anlıyoruz ki Yüce Allah’ın bir şeyi haram kılması manevi ve maddi pisliklerden kullarını uzak tutmayı istemesindendir. **Sana, kendileri için neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki “Temiz olanlar helâl kılındı.”** Temiz olanlar helal kılındıysa haram kılınanlar kirli demektir. Kabe’ye El Mescidi-l Harem denmesi maddi ve manevi kirlerden uzak tutan mescid olduğu içindir.

Soru; Her mescidin potansiyelinde maddi ve manevi kirlerden temizlemek varken, sadece Kabe’ye El-Mescidi-l Harem denmesi ne demektir.

Cevap; Evet her mescidin maddi, ve manevi kirlerden arındırma özelliği vardır. Ama tüm mescidlerin mescid oluşunun sembolü sadece Kabe’dir. Tüm mescidler yönünü ona dönmüştür. Bu bir nevi meşruluk alametidir. Mesela Kiblesi Kabe olmayan bir mescid meşru bir mescid değildir. Bunun yanında El Mescidi-l Harem olmak için sadece tek bir tane olma zorunluluğu vardır. Sadece o mescide has haramların olması gerekmektedir. Diğer mescidlerin tamamındaki haramlar her yerdeki mescidlerde yapılabilinecek bir şeydir. Ama siz tavaf’ı, arafatta vakfe durmayı, mina’yı, müzdelife’yi, safa ve merveyi, ihrama girmeyi sadece Kâbe’de (belirlenmiş bölgede) yapabilirsiniz. Farzedelim ki

herhangi bir yerde; tıpkı Mekke'deki gibi bir mescid (Kâbe) yapılsa, Mescidi-l Harem'de olan bütün haram ve ritüeller tıpkı oradaki gibi icra edilse, yeryüzündeki herkes oraya gitse bile o yer El-Mescidi-l Harem olamaz. Çünkü bir yeri Harem bölge ilan etmek kulların yapabileceği bir iş değildir. Bir yerin maddi ve manevi kirlerden temizleyen bir bölge olduğunu ilan etmek için maddi ve manevi kirlerden münezzeh olmak, maddi ve manevi kirlerden arınmak isteyenlerin kendisine müracaat ettiği biri olmak gerekir. Sadece müracaat edilmeye de olacak bir şey değildir. Müracaat edilenin maddi ve manevi kirlere bulaşmış olanların kirlilik derecesini de çok iyi bilmesi, açık ve gizli kirlerin kendisinden saklanamayacağı biri olması lazımdır. Yani EL KUDDÜS olmak gerekmektedir. Bu ise sadece ve sadece Yüce Allah'tır.

Bu açıklamalar bize göstermiştir ki bir yerin Haram bölge kılınması aynı zamanda oranın kutsal (Kudüs) kılınması demektir. İnsanların herhangi bir bölgeyi "Kudüs" yapmaları mümkün değildir. Buna rağmen herhangi bir bölge veya şehir Allah orayı Kudüs ilan etmeden, oranın sınırlarını belirlemeden, oraya ilgili uyulması gereken kuralları bildirmeden, kaçınılması gereken ve sadece oraya ait haramları açıklamadan insanlar tarafından kutsal (kudüs) yapılıyorsa bu düpedüz Allah'a ortak koşmaktır.

Mesela; Yahudiler Yaruselam'daki (özellikle Kudüs kelimesini kullanmıyoruz) Süleyman tapınağından arta kalan "ağlama" duvarını Kutsal kabul etmişler ve sadece orada yapacakları birtakım ritüeller ve haramlar icad etmişlerdir. Bu Allah'a ortak koşmak olduğu gibi ENDAD olmaktadır. Yani nitelikte Allah'a benzemektir. Onlar bu hareketleriyle Allah'ın kutsal kıldığı gibi bizde kutsal kılabiliriz demektedirler. Bu Allah'a ortak koşmaktan daha ağır bir suçtur. Bu şirk değil, şirki üreten konumuna geçmektir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan şunlar çıkmaktadır.

- El Kuddüs olmak manevi ve maddi kirlerden münezzeh olmak manasına geldiği gibi maddi ve manevi kirlerden temizleme özelliğine de sahip olmak demektir.
- Bir yeri Kudüs (kutsal kılmak) orayı sadece orada yapılabilinecek bir temizlenme bölgesi ilan etmek demektir. Başka yerlerde temizlenilemez demek değildir bu. Temizlenmenin bu türü sadece orada var başka yerde yok demektir.
- Bir yeri Kuddüs yapmak Allah'ın işidir. O yeri Kuddüs kabul etmek insanın yapması gereken bir şeydir. İnsanın orayı Kuddüs kabul etmesi, o bölgenin Mukaddes hale gelmesi demektir. Allah'ın bir yeri Kuddüs kılması MUKADDİS kelimesiyle, İnsanın Kuddüs kılınan yeri ve o yerle ilgili kuralları kabul edip uygulaması MUKADDES kelimesiyle anlatılmıştır.
- Bir yerin Kudüs olması ancak ve ancak sırf oraya ait başka yerde olmayan haramların ve ritüellerin olmasıyla mümkündür. Bu oranın HAREM BÖLGE hale gelmesi demektir. Haramlar ve ritüellerin o bölgeye ait olması başka yerde yapılamayacağını gösterir. Yani Tavaf sadece Kabe'de yapılabilir. Bunu başka yerde yapmak haramdır.

- İnsanların yerini bilmediği, sınırlarının belli olmadığı, haramlarının uygulanmadığı, oraya ait ritüellerinin bilinmediği gibi uygulama imkanının olmadığı bir yerin Mukaddes olması imkansızdır. Yüce Allah'ın böyle bir yere Mukaddes demesi olacak şey değildir.

Bir yerin Mukaddes hale gelmesi için şu aşamalardan geçmiş olması lazımdır.

- El Kuddüs olan'ın ilan etmesi
- El Kuddüs olanın kuddüs ilan ettiği bölgenin sınırlarını belirlemesi.
- El Kuddüs olanın sınırlarını belirlediği Kuddüs yerin yeryüzündeki diğer her yerden ayrılması için sadece oraya ait başka yerlerde uygulama imkanı olmayan ritüeller ve haramlar koyması. Bu o yerin Kuddüs oluşunun tamamlanması demektir. O yer artık KUDÜS'tür.
- İnsanların El Kuddüs olanı kabul etmesi, kabul edilen El Kuddüs'ün kutsal kıldığı bölgeyi kabul etmesi, kudüs kılınan bölgenin sadece oraya ait haram ve ritüellerini bilmesi ve son olarak bütün bunlara El Kuddüs olanın gösterdiği şekilde riayet etmesi. İşte tüm bunlardan sonra Mukaddes olur.

Bu açıklamalardan sonra. Yüce Allah'ın El Mescidi-l Harem dediği Kâbe'den başka bir yerin mukaddes olabilmesi mümkün değildir. Ta-Ha 12 ve Naziat 26 da geçen “Bil Vadil Mukaddesi Tuva”nın Mescidi-l Harem'den başka bir yer olması mümkün değildir. “Bil Vadil Mukaddesi Tuva” ibaresinde geçen Tuva kelimesi bir isim değil “iki kere” manasına gelen sıfattır. Bil Vadil Mukaddesi Tuva “**iki kere mukaddes kılınmış vadi**” demektir. Çünkü Kâbe iki kere mukaddes olmuştur.

Şöyle ki: Dikkat edilirse hem Naziat hem de Taha süresinde iki kere mukaddes kılınmış denmektedir. İki kere kuddüs kılınmış denmemektedir. Zira yüce Allah'ın bir yeri Kutsal yani Kudüs ilan etmesi asla iki sefer olmaz. Bu durum O'nun yasalarına aykırıdır. O'nun sözlerinde bir değişme olmaz. Eğer Allah bir yeri Kudüs ilan etmişse o kıyamete kadar geçerli olmak zorundadır. (Kudüs kılınan biryerin Mukaddes olmasının insanların bu kutsallığı kabul edip uygulaması ile alakalı olduğunu yukarıda izah edildi.) İki kere mukaddes kılınmış olması insanların bunu iki kere yaptığı, birinci sefer ile ikinci sefer arasında bir kesintinin olduğunun göstergesidir.

Al-i İmran 3/96

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ

İnsanlar için kurulan ilk ev, Bekke'de olandır. Bereketli ve herkese doğru yönü (kıbleyi) gösterecek diye kurulmuştur.

İşte bu ayet Kâbe'nin ilk defa Kutsal (Kudüs) ilan edildiğinden bahseder. Ama aynı zamanda bu kutsallığın insanlar tarafından kabul edilip mukaddes kılındığından da bahseder. “**İnsanlar için kurulan ilk ev**” ifadesi bunu gösterir.

Hac 22/29

ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ

Aynı zamanda tefeslerini (Arafat ve Müzdelife vakfelerini) tamamlasınlar, adaklarını yerine getirsinler ve o eski (şerefli) Beyti (Kâbe'yi) tavaf etsinler.

Hac 22/33

لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَىٰ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ

Belirli bir süreye kadar kurbanlıklarda sizin için birtakım faydalar vardır. Sonra varacakları son nokta Beyt-i atîk (Kabe)dir.

Hac suresinin bu ayetlerinde Atik kelimesi birçok manaya geldiği gibi “eski, kadim, eskiden kalma” manasına da gelmektedir. Bu da oranın İbrahim’den önce hatta çok önce de var olduğunu gösterir.

Al-i İmran 3/97

فِيهِ ءَايَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ ۖ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ ءَامِنًا ۚ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

Orada apaçık göstergeler (ayetler), İbrahim’in (ibadet için) durduğu yerler vardır. Oraya kim girerse güvende olur. Bir yolunu bulup gidebilenlerin o Beyt’te, Ka’be’de hac yapması, Allah’ın insanlar üzerindeki hakkıdır. Kim bunu göz ardı ederse bilsin ki Allah’ın kimseye ihtiyacı olmaz. Bunu göz ardı edenler bilsinler ki Allah’ın kimseye ihtiyacı yoktur.

İnsanlar için kurulan ilk ev olmasına rağmen Kabe ile alakalı olarak kıssası anlatılan tek elçi İbrahim’dir. Ondandır kıssası anlatılan Nuh, Hud, Salih gibi elçilerin insanlık için kurulan bu evi kible edindiklerine dair bir ayet bulunmamaktadır. Fakat yine Kur’an’dan anlıyoruz ki; İbrahim ve İsmail Kabe’yi sıfırdan yapmamışlardır.

İbrahim 14/37

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ دُرِّيٍّ بَوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

Rabbimiz! Ben soyumdan bir kısmını senin dokunulmaz Beytinin yanında, bitkisiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz, namazı tam kılsınlar diye öyle yaptım.

İnsanlardan kiminin gönlünde onlara karşı özlem uyandır. Bir de onları birtakım ürünlerle azıktandır; belki görevlerini yerine getirirler.

Bakara 2/127-128

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

(127) İbrahim, İsmail ile beraber Kâbe’nin temellerini yükselttiği sırada şöyle yalvardı: “Rabbimiz, bunu bizden kabul et, dinleyen de bilen de Sen’sin!”

İbrahim ailesinden bir kısmını Allah'ın evinin yanına yerleştirdiğini söylüyor. İkinci ayette ise evin temellerini yükselttikleri belirtiliyor. Bu ibareler Kabe'nin İbrahim'den önce de var olduğunu göstermektedir.

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرْنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

(128) “Rabbimiz! İkimizi sana teslim olmuş kişiler yap, soyumuzdan gelenlerden de sana teslim olmuş bir toplum oluştur! Bize menâsikimizi (hac ve umre ibadetlerini yapacağımız yerleri) göster ve yönelişimizi (tevbemizi) kabul et! Sana yönelenleri (tevbe edenleri) kabul eden, iyiliği bol olan Sen’sin!”

Ayette **“وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ”**, **“Bize menasikimizi göster”** deniyor. Bu İbrahim’in hac menasikleri ile ilgili bir bilgisinin olmadığını gösterir.

Hac 22/26-27

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

(26) İbrahim’e Beyt’in yerini gösterdiğimiz zaman, “Bana bir şeyi ortak sayma; tavaf edenler, kıyam, rüku ve secde edenler için Beytimi temiz tut” demiştik.

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

(27) İnsanların içinde o haccı ilan et ki yürüyerek ve bitkin binekler üzerinde bütün derin vadilerden geçerek sana gelsinler.

Bu iki ayette de Beytin yerinin İbrahim’e gösterildiği söyleniyor. Buradan yola çıkarak en azından Nuh tufanında Kabe’nin yerinin kaybolduğunu söyleyebiliriz. Ayetlerden hem beytin İbrahim’den öncesinin olduğunu hem de İbrahim’in beyti yeniden yaptığını öğreniyoruz. İşte bu ayetlerden, ne kadar sürdüğünü bilemediğimiz bir süre insanların yeryüzünde hac yapmadıkları anlaşılıyor. **İnsanların içinde o haccı ilan et ki yürüyerek ve bitkin binekler üzerinde bütün derin vadilerden geçerek sana gelsinler.** Bu ayetten ise İbrahim’in haccı ikinci kez insanlık için ilan ettiğini öğreniyoruz.

İşte bu da o yerin ikinci kez Mukaddes olduğunu gösterir. Yukarıdaki ayetlerin tamamına dikkat edildiğinde; o evin insanlık için yeniden Kuddüs kılındığından değil, oradan mahrum kalan insanların yeniden -yani ikinci kez- oranın Mukaddesliğinden haberdar edilmesinden bahsedildiği açıkça görülecektir.

Sonuç olarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki; Musa Kıssası içinde geçen “Bil Vadil Mukaddesi Tuva” ne yeri, menasikleri, haramları, sınırları bilinmeyen Medyen ile Şam arasında kimsenin bilmediği bir vadidir ne de Musa’dan yüzlerce yıl sonra kurulmuş olup, sınırları, kendisine ait kuralları, ritüelleri hakkında ilahi hiçbir delil bulunmayan, insanların Allah’a ortak koşarcasına Kudüs dedikleri Yarusalem şehridir.

Bil Vadil Mukaddesi Tuva; “En baştan itibaren yüce Allah’ın sınırlarını, haramlarını, ritüellerini belirleyip ilk olarak Adem (as)’e ikinci olarak da İbrahim (as)’e bildirdiği,

insanların da bilip akın akın gittiği Mekke vadisi” olup, İKİ KERE MUKADDES KILINMIŞ EL MESCİDİ-L HARAM’da, ilk günden itibaren insanlığa sunulmuş ve temizlenmelerine vesile kılınmış olan Kâbe olmalıdır.